

RESAN TILL INDIEN JANUARI 2001

Ingrid Eckerman - 2001

Detta är mest skrivet som ett resebrev till Jonas + Hampus väl känner igen vissa företeelser ...

Personer:

- Lena
- Ingrid, syster till Lena
- Mr Siddiqui, ca 50 år, en charmig tolerant slarver, homeopat, muslim, tappade tänder pga beteltuggande, självlärd på engelska. Bor tillsammans med hustru och två vuxna söner i 1 rok (< 20m²) i Nagar Nigam Colony, ett kvarter i utkanten av gamla stan.
- Mrs Siddiqui, ca 47 år, en sliten skönhet, ganska allmänbildad, den enda i familjen som har regelbunden inkomst (lärare i statlig skola, 50 elever), sköter i princip allt hushållsarbete dessutom.
- Arsja, äldste sonen, ca 25?. Tystlåten, ej bra på engelska, aldrig haft jobb sedan han slutade skolan -endast tillfälliga inkomster av "business". Planeras gifta sig snart med en flicka från en mycket rikare familj.
- Rashid (Raja), något yngre, charmig, snygg, tränar, pluggar men har även han oregelbundna inkomster. Lena föll direkt, beslöt att träna honom i engelsk konversation.
- Huma, äldsta och vackraste dottern, gift med Rais som ej talar engelska. Mor till Fairy 7 år, min "guddotter", och Rouhan, 4 år, med stora runda vackra ögon, blyg på ett mycket charmigt sätt. Bor i Sanchi, ca 4 mil från Bhopal, arbetar som lärare.
- Farah, yngre dottern, ca 27, gift med Goudo, mor till bortskämda men charmiga Tabna 4 år, bor några kvarter från fam S.
- Sathyu, charmig dominerande brahminson, numera ideell arbetare, eldsjäl när det gäller att slåss för gasoffer och mot multinationella kemiska företag, VD för Sambhavna-kliniken (drivs för hopsamlade pengar i väst-länder). En bit över 40.
- Becky, hans flickvän sedan något år, ursprungligen från Cornwall. 30 år.
- Dominique Lapierre, känd fransk författare som skrivit åtskilliga böcker med motiv från Indien, bl.a. om Indiens frigörelse och om Calcutta. Nu skrivit en bok om Bhopals utveckling och katastrofen. Hans royalties går bla. till moder Theresa och Sambhavna.

SÖNDAG 14 JAN 2001

Anlände med syster Lena. Hon tyckte väl en del var konstigt, men för mig flöt det väl. Fick inte bo på vanliga YMCA utan i stället YWCA runt kvarteret. Fick ryckningar när man talade om att Taj är stängt på måndagar! visade sig vara fel, man har just ändrat. Vilken lättnad! Missar döda staden för att vi åker bil i st f snabbtåg urtidigt. Resebyrån ordnade fermt en lokal e och hotellrum.

På em rundåkning i vänligt sinnad taxi, bekantas bekant som körde. Hamnade på hantverksmarknad, köpte häftig pärlbroderad bonad. Indian Gate, jätteboulevarden Kungsgatan, presidentpalatset. Oj!

Hälsningar till J&H från alla sikherna utanför grindarna. De bjöd på te. Sikh-templet Gurdwara var nästan färdigrenoverat, fullt med blänkande julgransprydnader. Hamnade i en gudstjänst där man bad och sjöng vaggvisor för den heliga boken som man sedan bar iväg till nattliga vilan i en säng, där den täcktes med en massa vackra täcken. Under natten städas templet, och kl .2.30 börjar man väckningsceremonin. "Boken behandlas som en människa" sade en av de vänliga sikherna. Från det den vaknat tills den somnat så pågår alltså sång och recitation ur boken. Vi fick också se utspisning av sikh och fattiga.

måndag 15 jan

Vaknade efter en kall! natt - träningsoverall, dubbla filter etc. Dimma! Efter viss försening anlände Robin, vår chaufför. Dimman lättade inte förrän nära Agra. Lena var besviken - kunde varken se eller fotografera. Eftersom vi inte kom fram förrän vid 13-tiden hann vi inte med döda staden, däremot både Taj Mahal och Red Fort. En duktig charmig guide hämtade vi upp. Visst är Taj fantastiskt! Och historierna. Och Red Fort. Det är sådant som är svårt att beskriva.

Robin, vår chaufför, har arbetat på The other media, en NGO som arbetar med mänskliga rättigheter, miljö, fred mm. Pengarna kommer från andra NGOs i Tyskland och Schweiz. Men nu har Home Ministry fått för sig att de är teorister och ger inte införseltillstånd för pengarna (samma situation som Sambhavna, kliniken i Bhopal, var utsatt för) -åtminstone inte utan mutor. Så många har skingrats. Chefen, Deena, som opererades med by-pass för ett drygt år sedan, hade tänkt sig sluta och flytta söderöver. Men han stannar tydligen för att det inte finns någon ersättare. Anita som brukar vara biljettfixare, har fått ett annat jobb. Robin fick hjälp att köpa en bil och kör på uppdrag.

Lena blev åter besviken över att hotellet inte låg mitt i soppan i stan. Middag blev det här. Sen var hon så trött så hon somnade direkt! (inte konstigt efter två nätter med ganska dålig sömn och ganska mycket upplevelser däremellan). Fö har hon blivit ganska röd av solen idag, trots att den står tämligen lågt.

TISDAG 16 JANUARI

Tidigt upp, i onödan. Tätt dimma ute, jag har aldrig upplevt så tät. Tåget alltmer försenat - kom iväg efter 2,5 timmars väntande i kylan på stationen. Jag hade beskrivit det som lyxtåg - men efter våra mått kan det knappast kallas så. Har man inte reste med "vanligt" tåg så ser man inte lyxen. Dimman började lätta under väntan, och så småningom torkade kondensen på fönstret så vi fick utsikt.

När vi väl var framme tittade jag mig för säkerhets skull runt omkring men såg ingen kändis. Så jag bad kulin bära iväg väskorna till autorickshaw. Då kommer mr Siddiqui springande! För första gången i världshistorien blev vi mötta!!! Sathyu och hans flickvän Becky, mr and mrs Siddiqui - och Fairy. Vilken glädje!

Efter incheckning, lakansbyte mm på hotellet så gick vi iväg. Lena fick telefonkontakt m Hasse ffg - våra mobiler funkar varken i Agra eller Bhopal. Auto till Nagar Nigam Colony - där hela familjen väntade på oss. Vilket återseende! Massvis med presenter, mest från J&H. Fairy föll för en lite konstig docka, Tabna för nallebjörnen. Roohan blyg som vanligt, svårt att veta. Ballongerna bollades mkt med Mr S glad för cigarillerna. Mrs S fick en stor pärlbroderad väska från mig - var kommer den från ursprungligen? köpt på loppmarknad.

God middag, Lena blev för mätt. Kokos kokt i mjölk sedan. Hem till vår hårda gemensamma säng.

ONSDAG 17 JANUARI

Vi måste börja med banken eftersom Agra-dagen blev så dyr. Fairy hängde med till det "fashionabla" Nya Bhopal, eftersom bankerna här i gamla Bhopal inte växlar utländsk valuta. Lena skräckslagen i trafiken. Hon lärde sig också att saker och ting tar tid här i landet. Vi kunde inte få 500 rupee-sedlar, i stället stora buntar med 100-lappar. Så var det batterierna till hennes kamera, som lös "E" dvs empty. De hon köpte i Sydafrika var ju gamla, de hjälpte inte. Till batteriaffären där de inte hade specialsorten. I stället sände de ut en spejare, först för att hitta var de fanns, sedan för att inhandla batterierna. Men de indiska batterierna fungerade inte heller. Då fick vi tips om kameraaffären. Så cirklade vi runt bland centrums olika kvarter. När vi väl hittade den pyttelilla men välutrustade affären blev vi mottagna av en mycket skicklig man som satte igång att damma kameran ren från SydAfrikas sand och sedan påpekade att "E" betydde slut på film! Det var filmen som på något sätt hakat upp sig. Med ny film fungerade alla tre uppsättningar batterier alldeles utmärkt! Så nu är hon försedd med batterier för 10 år framåt.

Till lilla hindutemplet på berget ovanför sjön. Tyvärr har de fixat pengar att rusta upp det för, bl.a. cementera in de fina klipporna jag setat på alldeles osynlig för alla nyfikna. Men det är fortfarande en fin plats. Passerade förbi kulturhuset på vägen hem, fick reda på den enda föreställningen dessa veckor - hinduiskt drama på fredag kväll.

Lunch hos Siddiquis. Sedan till Sambhavna där mottagningarna var stängda (8-15.15) och möte pågick. Mr Siddiqui hämtade Lena (på scooter, utan hjälm!) för hon skulle köpa sig vin i liquor store (det blev indisk gin!) och visa henne mogulbrunnen i flera våningar, där de höll till under varma perioder. Självt blev jag raskt pådyvlad en massa skrivarbete inför häftigt evenemang med fransk författare, presskonferenser etc nästa vecka. Becky ser lite tård och trött ut - hade en liten pratstund med henne, och hon har det inte lätt då hon slits mellan en dynamisk man som vill ha allt eller intet här och längtan efter mamma, lillasyster och vännerna hemma.

Vårt försök att köpa frimärken i pyttepostkontoret här misslyckades totalt eftersom han inte förstod ett dyft vad vi menade - att det finns vykort som kan sändas utomlands tycks ligga helt utanför hans kunskapsområde.

Middag hos familjen, Svarte Petter och patiens. Lena verkar obildbar när det gäller kortspel. Problemet är väl att hon gör sitt bästa för att stänga öronen när man försöker förklara vad spelet

går ut på. Var syskonen elaka mot henne hemma så att hon fick aversion? Hon har ju inte ens allmänbildning så hon vet kortens värde!

TORSDAG 18 JANUARI

Det gäller att hålla syrran sysselsatt. Utan att ett enda vykort skrivits stack vi iväg till stora postkontoret i Old Bhopal. På vägen passerade vi den stora moskén, en av de största i Asien. Den är verkligen maffig! Som vanligt förstod inte postexpediten, men här kom det en välutbildad tjej till hjälp. På trappan blev jag hjärtligt hälsad på av en man i skägg - undrar vem? Jag är ju rätt känd här numera. Ny autoricksha till Kashmiri shop där vi tittade på ylle- och lädergrejer. Tyvärr hade de inte tagit in västarna med många fickor i år - jag tänkte Jonas skulle få en i reserv. Lena köpte en strickt blå väst utan broderier, jag ytterligare en "kurta".

Till Lyell's book shop, köpte karta och en bok att lösa. Började vandringen mot the Chawk, moskén som ligger mitt i basarområdet. Kläder, prylar, smycken, silver, guld, tyger, handdukar, etc etc, allt hängande ut från små affärsbås. En och annan tiggare. En koppärrig man med dotter på armen, visade upp recept som han ville ha pengar för. Jag följde med till apoteket och löste ut receptet - vet ej om det var vad han egentligen ville. Kanske ville han använda pengarna till annat?

Hittade ut från basaren utan problem. Promenerade på trånga trafikerade gator (Hampus minns!) tills mina ben strejkade. Rickshaw till Emporium där H köpte mässingsstaty. Handlade små konsthantverksprylar. Hittade fram till workshed med alla kvinnorna (och deras småbarn) bland pappersbalarna - dem jag intervjuade 94-95. De blev jätteglada, hälsade etc etc. Förstod att Lena var syster.

Hem till hotellet för vila och skrivarbete. Till familjen redan vid 17-tiden - Huma skulle ju ta tåget hem och vi skulle säga adjö. Men hon hade feber och var dålig! Då frågade jag om nya huset. Följden blev att vi fyllde en trehjuling, en scooter och en motorcykel och åkte iväg. Bara stackars Huma blev kvar hemma. Huset har avancerat, delvis blivit vitkalkat, vatten och el indraget. I köket bänkar, kakel med ornament. Den västerländska toaletten klar att installera, men det badrummet blir nog klart allra sist. Så fort huset är klart skall Arsjad (cricketspelaren) gifta sig med en släkting-flicka som han känner och tycker om. Han har aldrig haft ett jobb i sitt liv. Hur ska han klara detta? Vad blir det för liv för henne?

Lena testade betel på hemvägen. Självt har jag provat det en gång och det räcker. Små grodorna och långdans med alla barn i kvarteret. Ganska stillsam middag. Bordsdryck för Lena och mig gin och vatten, vilket besökare och grannar inte får ana.

Lena fick fnatt igen, ville veta hur det är inuti en bhurka. Mr S sprang iväg och lånade en! Den fotsida kappan (svart med guldband) var jättetät. På huvudet en schal med knytband och dubbla slöjor. Fliken kan man lägga för munnen och näsan. Dubbla slöjor på dagen för att dölja ansiktet helt, enkel på natten för att öht kunna se tillräckligt för att ta sig fram. Varmt därinnanför! trots ingen sol, endast ca 20 grader. När det är 46? och sol? måste vara ett helvete. Vilket Mrs S

verifierade. Hon fick lov av sin man att slänga sin bhurka efter gasolyckan när hon hade så svårt att andas under den att hon svimmade.

Mild kväll. Vilken skillnad mot Delhi-Agra där vi bytlade på oss alla kläder vi hade ...

FREDAG 19 JANUARI

Till kliniken där bhurka-klädda kvinnor gick omkring. Deltog i yoga, tittade på massage och ångbehandling. Jag fick skrivjobb, Lena skrev vykort. Deltog i gemensamma lunchen. Dagen avslutades med ett mycket rörigt möte utan ordförande där alla skrek och skrattade högt. (Man håller på att förbereda ett stort jippo nästa vecka med fransk författare som skrivit bok om Bhopal, journalister från europa etc etc. Därav mitt skrivjobb.)

Sjelva tog vi då en rickshaw till kulturhuset och tittade mest på traditionell konst från stamfolken - jättefint! För säkerhets skull kollade vi att det var rätt uppgifter vi fått om hindi drama i kväll kl 19. Nej det var barnteater kl 18. Nej kl 19. Hinduiskt drama i morgon. Ja program varje dag. Ja nästa program nästa fredag. Ja dagens program 2 tim 20 el 40 min. Ja barnteater så lång.

Något förvirrade till familjen, hämtade min "syster" och Fairy. Tillbaka igen, hann med promenad på murarna och beundra sjöutsikten. Frågade om barnteater vid ingången - nej det var vuxenteater. Det handlade om en gud som blev trött på alla som kom med sina klagomål och bad att få bli avbytt. Men det var ingen som ville ta hans plats lustigt nog. Ganska roligt, utklädda, målande kroppsspråk. Lite musik och dans ibland. Varade exakt 1 tim och 10 minuter. Fairy hade mycket roligt och beslöt sig för att spela skådespelet i sin skola.

Sedan iväg på middag hos Arsjads blivande frus familj. Han ska gifta sig bara han får ett jobb (han har inte haft något sedan han slutade skolan) och det nya huset är färdigt (med nuvarande takt tar det ett par år till). Hon var mycket söt, hemmet stort rikt och vackert, maten god.

LÖRDAG 20 JANUARI

Lena sattes av hos fam S. där Raja tog med henne på scootern. Han skulle träna engelska bestämde vi, och Lena ville inte åka med Mr S så länge. Det blev Raj Masjid, en av Asiens största moskéer. För den skull hade Raja bytt om till gul långskjorta och vita enkla byxor - mycket stiligare än de vanliga jeansen m t-tröja. (Han stoltserade i Hammarby, var mycket stolt!) Därefter fotpaddelbåt till lilla ön, titt på mausoleet där, friluftsmuseet med en massa bondhus från olika delar av Indien, Zoo med vita tigern.

Själv var jag på Sambhavna-kliniken, skrev en massa papper för journalisterna. Hämtade Fairy, åkte till Farahs hem. Missade just Tabnas håltagning i öronen! Gubben satt kvar på gatan utanför med sina utensilier framför sig. Tabna hade knappast gråtit men det gjorde hon senare på kvällen.

Middag hos familjen som vanligt. Lena undrar - men vi är ju familjemedlemmar. Fairy kvar i stan för att umgås med mig. Hon dansar vackrare och vackrare. Tyvärr så är hon relativt fattig muslim, vilket innebär att både danslektioner och en professionell karaktär är uteslutna. Hon kommer att få dansa bara för familjen och andra kvinnor. Hon är helt självlärd, efter mamma och TV. När vi hör musik från omgivningen så börjar axlar och armar röra sig automatiskt.

Bröllop på gatan som var helt avspärrad av stora tält, massvis med stolar. I vinkeln mellan mans- och kvinnodelen en scen med orkester, indisk popmusik. Längst in i manliga avdelningen en scen. Längst in i kvinnliga avdelningen var alla gåvor från brudens familj utställda - säng, kylskåp, tvättmaskin, 51 suits (långskjorta + byxor, kvinnliga) inslagna i cellofan, TV, hushållsredskap, mm mm. Snacka om hemgift! I ett annat hörn satt bruden draperad i guldig slöja, ansiktet vänt mot väggen, nedslagna ögon. Så småningom blev brudgummen inburen!!! av sin far?, iklädd turban, vita mjuka skor, samt blomstergirlanger hängande från turbanen ner framför ansiktet. Konstigt! Framåt natten började man också laga mat utanför tältet.

SÖNDAG 21 JANUARI

Det gäller att göra slut på sevärdheterna. Hyrde en autorickshaw för långtur. Först till fam S:s kvarter, idag var det polio-utrotningsdagen. Stora kampanjer för att få alla barn under 5 år vaccinerade. Obligatoriskt deltagande för lärare m.fl. statligt anställda. Barnen fick två droppar vaccin i munnen och märktes med märkpena på höger lillfingernagel. I morgon ska de knacka dörr för att hitta de barn som inte kom.

Hämtade Fairy. Tog nybyggda tvåfiliga vägen längs sjön, ut till det fridfulla berg med gammalt övergivet tempel där jag brukar söka ro. Men nu var det något helt annat! Man har börjat bygga en linbana. Serpentinvägen upp, tidigare en ojämn grusstig ofarbar för autos, var asfalterad och tämligen bred, gick nu ända upp (tidigare trappor). Det gamla klostret med gård och längor runt gården var rivet, i dess ställe en modern stor grön byggnad. Runt templet byggnadsställningar, man knackade ner trappsteg för trappsteg för att ersätta dem med nya av marmor. Runt omkring ett nyuppvuxet stenhuggeri. Man mejslade och svarvade stora stycken marmor, tillverkade ett otal ornament av olika slag. Visserligen fortfarande utsikt över hela Bhopal - men var var friden? Nu måste jag dit varje år och studera "utvecklingen". Såg fö att det vuxit upp många bostadskvarter på slätten nedanför mig. Första gången jag var där var det bara åkrar och ängar. Men befolkningen växer eftersom det blir allt fler äldre personer. Befolkningsökningen minskar dock eftersom det inte föds så många barn per kvinna längre. Dessutom är det alltfler medelklassare som har råd med hus och prylar - men även de fattiga ökar i antal.

På em, egentligen för sent, åkte Lena och mr S på scootern ut till village, där han äger mark som är utarrenderad. Pga torka har det gått med förlust två år i rad. De tog en lång promenad ut på fälten, Lena provsmakade allt. Sedan gick hon ur hus i hus i byn, in på smågränderna, templet. Soppa och kolbulle hos arrendatorn. Mycket nyfiken tyckte de. Självt åkte jag till Sambhavna, talade igenom vad som händer och fixade en skrivelse. Sov en stund på hotellet - ingen Lena fast det var en timme efter mörkret!! Lättnad när hon ringde från fam S. Hon hade varit lite orolig de

där kilometrarna från byn till stora vägen - bland stenar och gropar. Tänk om de fått punka i mörkret? Inte roligt!

Jag åkte tillbaka till fam S, där bara sönerna var hemma. De fick fixa middag till mig! = värma gammal mat + göra omelett. Det klarade de med den äran! Smån dök de andra upp, de hade varit på bön + middag hos Farah.

MÅNDAG 22 JANUARI

Lena bredvid mig i en osannolik turkos nästan blommig jacka. Passar utmärkt ikväll när vi ska på bröllop. Vad händer där? vi får sitta på varsin stol och vid något tillfälle får vi mat.

I förmiddags handlade vi dyra druvor och mandariner ("oranges"). Hos fam S väntade vi en stund, sedan dök den upp - en "Marshall jeep" med plats för 8, dvs en helt vanligt vit jeep med långsgående säten där bak (J&H kan jämföra med 1939 års modell). Där stuvade vi in oss nästan allihop och stack iväg. Långsamt ut ur stan och alla förorter, ut på landsbygden österut. Finfin nyasfalterad landsväg, bra förare. In på en annan fin väg till BhimBetka, en kulle/berg med en massa klippformationer à la Zimbabwe och Sydafrika. På släta "tak" här och var klippmålningar av djur och människor - de äldsta tror jag var 13 000 år gamla. Strövade ett tag, sedan höll Mrs S på att svimma av hunger eftersom hon inte ätit någon frukost. Ett tyg breddes ut på en klippa och maten (som hon gjort i ordning på fm) dukades upp. Gott! Vi bidrog med druvor som var populärt - tämligen dyrt.

Iväg igen, denna gång till Bhojpur på en smal grusväg full med hål, getter, oxkärror, fattiga etc. Fram till världens tingel-tangel längs backen upp till ett ofullbordat tempel från 1000-talet, där människor fortfarande offerar. På klipporna bredvid var ritningar till krusiduller etc inritade. Templet konstigt, innuti en jättestor fyrkantig sten med en cylinder ovanpå - mrs S skrattade menande när hon sade att stenen är "God". De känner betydligt större (vilket ord är det jag söker???) likhet med oss kristna än med hinduerna. Runt omkring låg ofullbordade delar till templet.

Hem på fin väg, fick komma direkt till hotellet för vila. Tillbaka till S för att gå på bröllop. Fick jättegod mat i kvinnoavdelningen. Själva vigseln/kontraktskrivningen/registreringen ägde nog rum igår. Bruden satt på podium i makens hem, näsring, dok, målade händer och fötter, nedslagna ögon, glitter i kjolen. Bredvid henne satt en "lånebrud", nygift sedan några dagar, med lika nedslagna ögon. Brudgummen gick omkring i manliga avdelningen ikostym och blomsterkransar. Ganska snabbt hem, mrs S bad oss inte ens på en kopp te. Bra!

TISDAG 23 JANUARI

Till Fam S som bestämt strax efter 10. Passerade skomakaren på gatan som på 2 minuter och för 5 rupies (1 krona) lagade mina sandaler. När vi kom fram fanns ingen bil i sikte öht. Så småningom visade det sig att ägarens hustru blivit sjuk och förd till sjukhus. Vi hann med att ta en auto förbi fabriken, in på rehabilitation center där flickor gjorde hampa-arbeten, en stund på

Sambhavna där jag rättade papper innan vi åter satt på säng och soffa i Nigar Nagam Colony. Sen kom jeepen med samma duktiga förare som igår, och strax efter tre (fyra timmar försenade) kom vi iväg. Efter 1,5 timmar var vi framme, hämtade Huma, Rouhan och Rais och åkte rätt upp på berget för att ha picnic och se på stupas (buddistiska böne-monument, ca 2000 år gamla). Men då kostade det 10 dollar i inträde för Lena och mig! Trots Rais försök att beveka vakterna lyckades det inte att komma in gratis. Jeepen och Lena åkte ner i stan för att köpa en biljett, vi andra började picnicken utanför. (Jag har varit där 2 ggr, det är en mkt imponerande anläggning.) Lena fick vandra alldeles ensam i sällskap med kameran. Ner till byn, te i familjens enda rum cum kök (på golvet bakom jättesängen). Lena delade ut böcker - mycket populärt!

När vi äntligen kom iväg var det nästan mörkt. Fairy ledsen, klädde av sig i pyjamas och kom inte ut och vinkade av oss. Hemma skulle jag få tag på Sathuy för att diskutera innehållet i ett papper jag skrivit - men det var förkylt! jag blev irriterad, men just då ringde han från vestibulen där han var med Becky, och frågade efter vårt sällskap på restaurangen mittemot. Nu har vi just kommit hem från denna ganska goda vegetariska måltid från Gujarat i non-alcoholic atmosphere.

Lena oroar sig för Becky. Hennes kläder har blivit för stora, hon tycker det är svårt med det indiska, längtar hem ofta, Sathuy är nog en rätt krävande person att höra ihop med. Antingen eller - det ska vara på hans villkor, annars får det vara.

Oj vad vargarna ylar utanför fönstret. Är det inte autos och motorcyklar så är det bråkande män eller TV eller hundar eller ombyggnadsarbetare eller hotellgäster eller brummaskin eller personal eller något annat. På hotellet är det aldrig tyst, liksom en indier aldrig tycks vara ensam.

ONSDAG 24 JANUARI

Vi stack till Farah som tog med oss till Tabnas skola alldeles i närheten. Där satt de små i röda skoluniformer, flickorna med schaletter, snällt och fint i långa rader på golvet med en låg bänk framför, där deras schoolbags låg. Så sitter de mellan 9 och 13 med avbrott endast för lunch. Tabna blev sedan lessen, ville inte stanna kvar.

Jag gick till kliniken, satt och skrev vid datorn. Allt handlar om författarens besök. Lena tog sig tillbaka till fam S, följde med fru S till skolan och blev alldeles förskräckt när hon insåg hur dålig undervisningen i t.ex. engelska är. Här sitter barnen stilla från 12 till 17!!!! Det är ett under att de öht är sig något. Sedan tog hon sig till marknaden alldeles själv, beställde en bok av Lapierre i bokhandeln, köpte en pärlbroderad handväska till mrs S.

På kvällen middag hos Farah. Goudo är mycket glad över den röda jacka som Hampus gav till Raja och använder den hela tiden. Maten mycket god. Mycket skratt också.

TORSDAG 25 JANUARI

Den stora dagen! Till kliniken för att trycka ut mitt "tal". Allt upp och nervänt. Tittade på mitt gamla hotell (Mayur) - det har blivit ordentlig uppfiffat! Till bokhandeln för att hämta boken - men dit hade den ännu inte kommit förstås. Till fruktmarknaden nästan mitt emot hotellet. Därinnanför fanns Årsta partihallar, massvis med frukt och grönsaker under tak.

Lena ägnade sig åt att på svenska instruera autorickshawförarna om trafikregler, men de brydde sig inte alls. Konstigt.

Till stationen - tåget hade kommit för tidigt!!!! Men vi hittade fram eftersom vi blev omsprungna av orkestern. Jag tror inte Lena varit med om något sådant mottagande av författare någon gång. Blomstergirlanger, trummade orkester, massvis med kvinnor i färggranna saris arm i arm med honom, tågande fram längs hela långa perrongen. Småningom in i en buss, genom gamla stan till en park där pensionärsorganisationen hade möte med skyltar på engelska.

Sedan till tråkigt möte med många tal och sarangi-spelare - vi förstod inte mycket vare sig av det ena eller det andra. Te och kex.

På kvällen till lyxhotellet där de andra bor. Chief Minister of Madhya Pradesh skulle bjuda på reception. Men han kunde bara stanna fem minuter eftersom hans svärmor? antagligen den sista raja-hustrun, 82 år gammal, just dött. Författaren sade att man ville sätta Bhopal på kartan, inte bara för gasolyckan utan också för dess övriga kvaliteter. Detta hakad CM på och sade att "we want to forget the gas tragedy as soon as possible.". Tidigare har han sagt att nu, 16 år efter olyckan, är det ingen som lider men längre.

FREDAG 26 JANUARI

Upp i ottan, före sju!!! vi som sovit länge varje morgon. Auton väntade, tillbaka till lyxhotellet. Hann med att titta på swimmingpoolen innan vi kröp in i lyxbussen fvb Parade place. Fick fina lyxplatser för "foreign dignitaires". Soldater en mass i olika grupper, med mer eller mindre häftiga huvudbonader, tågade förbi. Långtråkigt tal av guvernören? (Det finns en delstatspresident också - vad är skillnaden?) Sen började det roliga: en mängd grupper skolbarn, de allra minsta först, som i olika färggranna dräkter framförde olika danser. Därefter stora vagnar med människor, hus etc, troligen fr.a. olika företag, inkl skolor och datautbildningsinstitut. Vattenenergin från Narmadafloden var med.

In i bussen, iväg till Union Carbide! där vi fick åka in på fabriksområdet! Annars stängt. Man hade huggit ner gräs och buskar så att vi kunde se och komma fram. Fabrikerna är läskiga att se, förfallna, glasfiber som flyger omkring, rostiga rör hur mycket som helst. När man ser alla dessa rör förstår man hur komplicerad den kemiska industrin är. Kontrollrummet - en lång vägg full med olika mätare, inkl den där trycket i tank 610 plötsligt steg från 5 till 10 till 30 psi - alldeles för mycket! men då var det redan för sent att göra något. Tanken låg svart, uppgrävd - jag tog på den. Jag klättrade upp i MIC-fabriken. Känns rätt häftigt ...

Till Sambhavna där man förberedde sig för invigningen av gyn-kliniken som finansieras av royalty från författaren. Tälttak över gatan, stolar, podium, en jättegryta med mjölk till teet, blommor och girlanger där inne, städade skrivbord. Folk strömmade till, det blev allt mer ont om stolar för de höga dignitärerna som dessutom dröjde - vi blev ju väldigt försenade på fabriken, och de skulle luncha först. När de äntligen kom så gick de in först, invigde kliniken och gick rundvandring. Sedan började äntligen programmet - då blev jag uppropad och fick sitta på podiet tillsammans med de viktigaste. Jag deltog i att tända ljusstaken och höll mitt lilla tal.

Efter alla tal fick vi gå in i bussen igen, iväg till det nya sjukhuset som byggts för Union Carbide-pengar. Det stod färdigt för ett par år sedan men kom inte i bruk förrän i somras. Tyvärr fick jag inte tillfälle att fråga mina frågor före rundvandringen, författaren avbröt faktiskt. (Kanske han inte gillade konkurrens?) Här kör man med avancerat datajournalssystem och smartcard, som man tror fyller mer funktioner än ett ID-kort. Mina frågor ledde till att Sathyu tog upp gamla frågor och det lär ha blivit ett hästskt gräl. Jag däremot fick tillstånd att tala med datakillen. Han berättade hur systemet var uppbyggt. Man registrerar inte vilken grad av gasexponering patienten varit utsatt för (om inte doktorn gör det i löpande text) vilket gör att man inte utifrån journalen kan särskilja olika grupper och jämföra dem. Man kommer heller inte att kunna visa att det där de mest gasskadade som åtnjuter avancerade hjärtoperationer och liknande.

När vi skulle hem igen fick vi vänta ett tag. I förarhytten hade de öppnat en lucka i golvet, tänt ett ljus och satt fast, och så höll de på att mixtra med motorn. Så småningom lyckades de, och motorn startade.

Till fam S - husbonden bortrest. Så ger de oss några paket - fantastiskt! jag fick ett tyg för en "suit" (långskjorta + vida byxor) som var fantastiskt vackert, Lena en tröja som var exakt hennes stil. Det var bara att trava iväg till skraddaren för att min dress ska bli klar innan vi åker.

Efter maten fick vi med oss mrs S till nya staden. På republic day ska alla governmental buildings smyckas med lampor. Det var häftigt! De var helt klädda med lampor. Vid delstatsriksdagshuset och ett annat ställe hade man dessutom klätt hela parkerna i olikfärgade lampor. Ännu häftigare! Jag har aldrig sett något liknande.

LÖRDAG 27 JANUARI

Till Sambhavna 8.30 för att ta oss ut till en basti (bostadsområde). Ingen Sathyu där, ingen visste vart vi skulle, Lena blev orolig. Men naturligtvis ordnade sig allt så småningom. Vi kom fram långt före bussen med författare och journalister. Omringades av barn, lyssnade till stora genomträngande trummor. Denna basti (där många gasskadade bor) är byggd ovanpå jord som förorenats av Union Carbides avfall som bara hållts ut på marken. I pumparna kommer det vatten förorenat med en rad kemikalier. När hälsoarbetarna berättade detta blev befolkningen arga och krävde förändringar. Nu kommer tankbilar med dricksvatten. För 5 år sedan anslog regeringen en massa pengar för att de skulle bli anslutna till kommunalt vatten, men inget har hänt. Var finns pengarna?

När bussen (inte samma som igår, den gick inte alls nu) kom fick blomsterbehängda författaren vandra längs bygatan, föregången av två högljudda trummor, omgiven av barn, vuxna, journalister mfl mfl. Slutligen kom vi fram till en öppen plats med ett tälttak uppspönt och en scen. Jag hörde till dem som fick sitta på scenen. Tal, vittnesmål etc etc. Sedan fortsatt promenad, buss till nästa basti, som Midnight in Bhopal handlar om. Mitt i solen, sitta på stolar (vi kunde sitta avsides), folk tittade och hälsade, blomsterkransar igen, te och kex. Buss igen, till "mina" kvinnor i pappersverkstaden, sitta på stolar, blomsterkransar, de sjöng för författaren (det har de aldrig gjort för mig - besvikelse!), te utan kex. Stackars författaren omgiven av alla fotograferna.

Efter vila på hotellet iväg till Ghandi Medical College, rättsmedicin. Förutom utställning av fotografier från sjukhusområdet den 3-4 december 1984 fanns det en massa äckliga saker i sprit mm mm. Här fick vi en genomgång av hur olyckan gick till.

"Ömt" farväl till Sambhavna (som jag inte tycker mig hunnit med denna gång), hämta Lena och så iväg för att se folkdans som var inställd (se nedan). I flera timmar vandrade vi på marknaden. Vackra textilier, broderier, träsaker och massa andra saker som jag är lessen att jag inte behöver. Det häftigaste var en kille som hör till en släkt som skär ut saker i sandelträ - komplicerade grejer med många luckor och utfällbara små scener med massa figurer, allt ur ett stycke. Det största var en stränginstrument - enormt imponerande, hade tagit 2,5 år! Jag kunde inte låta bli att köpa en liten böna.

Inte förrän vi kom till Tagore Hall för att se på folkdans på kvällen fick vi det klart för oss. Dansen var inställd bl.a. pga jordbävningen i Gujarat. Igår berättade en som bor i höghuset hos Sathyu att huset hade skakat på morgonen, alla sprang ut. Vi var i nya stan, på marken, för att titta på paraden, och kände inget. I morse kom ingen tidning då folk var lediga igår på nationaldagen. Inte tänkte vi att titta på TV på morgonen heller, vi hade bråttom. Men när vi frågade om dansen fick vi reda på det. Nu när vi kom hem satte vi på TVn. En stad helt uttraderad, 11 000 döda. Dessutom 10 000 döda. Kanske 75 000 fortfarande begravda. I Surat, där J&H&jag mellanlandade förra året, har 42 dött, i flerfamiljshus. Folk vågar inte vara i husen längre, de har stora sprickor. Största hamnstaden anses inte säker, man är vågar inte ankra, rädd för oljeläckage också.

F.ö. verkar Lena ha vant sig i viss mån, kan beräkna tiden bättre (+1-2 timmar), blir inte lika upprörd när det inte blir som man planerat. (Jag brukar försöka nollställa mig, inte planera så mycket när jag är här. Det blir bara jobbigt, man blir besviken när det blir på något annat sätt. Men jag har ju lärt mig att för det mesta ordnar det sig - men det blir kanske inte precis som jag tänkt mig.)

I morgon påbörjar vi återresan. För Lena är det lagom - "hon har sett allt i Bhopal" - men jag tycker som vanligt att det är för tidigt. Det finns människor som kom hit för författaren som jag skulle vilja hinna med att träffa lite mer, det finns saker jag skulle behöva göra på kliniken, och även med familjen tycker jag att jag haft för lite tid. Kan Fairy få gå i skola som har dansundervisning? vill hon det? vad kostar det? hur ska de få pengarna?

SÖNDAG 28 JANUARI

Packade. Mr S kom vid 10-tiden, överräckte den nya silverringen med blixtrande blekblå sten till Lena – hans nya favorit. Han satt kvar tills vi åkte iväg med den auto han hade med sig. Familjen blev glada. Lena gick ut på promenad, familjen orolig. Annars så satt vi där, drack te, satt ute framför huset, pratade med gäster. Farah kom, hade med sig min nya suit – jättefin! Lunch. Ömt farväl.

Till hotellet, hämtade väskorna, till stationen, fick tag på kulis, ombord på tåget. Sedan kom, i god tid före tåget avgång (detta tåg går för det mesta på rätt tid) kom hela familjen – inklusive Mr S!!! Nytt ömt farväl, vinkande etc etc. Tabna vågade inte prova stiga ombord på tåget.

Till Delhi, in i auto-rickshaw som hittade sämre i Delhi än vad jag gör. Lång omväg till hotellet trots att vi angett rätt adress – sen ville han ha betalt för det!

MÅNDAG 29 JANUARI

Robin hämtade oss enligt överenskommelse. Lena klagade över att vi måste visa pass och boardingcard ca 10 gånger innan vi äntligen gick ombord. Det är hon inte van vid i Europa. I sista stund började hon prova suits – men det var ingen passade. Den mest intressanta affären var förstås stängd. En annan stängde de mitt för ansiktet framför oss – 45 min innan ett internationellt flyg avgick. Affärssinne?

Händelselös resa. Kom fram för tidigt till Köpenhamn – behövde inte ens stressa för att hinna med anslutningsflyget. Bagaget kom fram samtidigt som vi. Bara en gång behövde vi visa passen.

Inte ett enda diarrépiller har vi tagit på hela tiden. Rekord? Jag blev lite förkyld, fick använda näsdroppar etc, men inte antibiotikum. Fast varje morgon fick vi hålla på och rensa luftvägarna. Den kalla luften från norr orsakade inversion, dvs lade sig som ett lock ovanpå den varma. Alla luftföroreningarna blev kvar i marknivå ...

Som vanligt nu när jag kommit hem så är Sverige kallt, rent, tyst – och folktomt.

En av de indiska fotograferna (stjärnfotograf har jag bestämt mig för, han förde sig så) berättade att han varit i Köpenhamn. Där bad han att de skulle ta med honom till köpcentrum. Så kom de fram någonstans, och han fick be dem igen. Men det är ju här, sa de. Men – sa han – var är alla människorna? I hans ögon var det helt tomt. Han hade förväntat sig massvis med folk som på en indisk marknad ...

Visst ja – alla hälsar till j&H! Både familjen och Sambhavna.

TORSDAG 1 FEBRUARI

Vad är det jag glömt skriva om? Jo förstås det som jag tror Lena tyckte var allra märkligast men som jag vant mig vid:

- När vi åkte rickshaw eller bil sade hon ”titta inte framåt!”. Hon var hela tiden rädd det skulle hända en olycka. Själv har jag insett att ingen egentligen har lust att köra på mig, så jag ger mig ut med betydligt större dödsförakt. Men visst händer det saker. På vägen Delhi – Agra såg vi minst 8 trafikolyckor, mest stora lastbilar som vält, men också en helt demolerad bil och en mc-olycka där föraren fortfarande låg kvar på gatan, död. Fru S blev häromåret påkörd av en trehjulig minibuss och fick en ful underarmsfraktur.

- I trafiken inbegrips alla människorna, avgaserna, oljuden, knöggliga gator och belamrade ”trottoarer”.

- De hårda sängarna på de enkla hotell vi bodde på, liksom spottande varmvatten, små hotellgossar som gick in på rummet nästan utan att knacka (jag brukar ha dörren olåst så de kan göra så), att inte ens folket i portierlogen kunde annat än enstaka engelska ord.

- Familjens enorma gästvänlighet med bl.a. mycket och god mat. Hon tyckte vi besvärade, jag tror att de blivit sårade om vi inte kommit. Kompenserade genom att lämna kvar pengar ”till det nya huset” om det inte blir till Fairys skolgång.

- Långsamheten överallt. Att mycket tid går åt till att sitta och göra ingenting. Vare sig man är på hotellet, i familjen, på Sambhavna, ute och rör på sig eller besöker myndigheter och banker. De korta arbetsdagarna. Att Goudo kunde vara hemma när vi var bjudna på middag trots att han var ”on duty”. Att fru S kunde komma för sent till skolan eller vara borta två hela dagar, och veta att någon annan skulle sköta hennes skola under tiden. Man tar liksom inte så allvarligt på det här med arbete ...